

การใช้ข้อมูลข่าวสารและความบันเทิงเพื่อสร้างความพึงพอใจในชีวิตประจำวันของกลุ่มเด็กป๊อป

การวิเคราะห์ผู้รับสารตามแนวความคิดเรื่องวัฒนธรรมประชานิยม (Popular Culture) ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า ผู้รับสารเป็นผู้มีความกระตือรือร้น และมีศักยภาพในการใช้สื่อเพื่อประโยชน์แก่ตนเองในแง่มุมต่างๆ พฤติกรรมการใช้สื่อของบุคคลมีจุดเริ่มจากสภาวะทางสังคมและสภาวะทางจิตใจของบุคคลนั้นๆ ซึ่งจะก่อให้เกิดความต้องการในการใช้สื่อ เมื่อบุคคลมีความต้องการก็จะเปิดรับสื่อ และใช้สื่อนั้นๆ เพื่อสนองความต้องการของตน ผลสุดท้ายบุคคลนั้นก็จะได้รับความพึงพอใจจากการใช้สื่อดังกล่าว ความพึงพอใจที่เกิดขึ้นมีได้หลายด้าน ตามแต่ประเภทของสื่อ ลักษณะการใช้สื่อและศักยภาพของแต่ละบุคคลในการรับรู้ และการนำสิ่งต่างๆ ที่สื่อถ่ายทอดมาปรับใช้กับตนเอง ความพึงพอใจดังกล่าวพอจะแบ่งได้เป็น 4 ด้าน ดังนี้ (McQuail , 1987)

1. ด้านข้อมูลข่าวสาร
2. ด้านอัตลักษณ์ส่วนบุคคล
3. ด้านบูรณาการ และปฏิสัมพันธ์ทางสังคม
4. ด้านความบันเทิง

ด้านข้อมูลข่าวสาร

บุคคลย่อมต้องการข้อมูลข่าวสารในด้านต่างๆ เพื่อใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต ลักษณะความต้องการดังกล่าวของแต่ละบุคคลอาจมีความแตกต่างกัน ทั้งในด้านปริมาณความมากน้อย และด้านเนื้อหา สื่อสารมวลชนเป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารแหล่งสำคัญ ที่บุคคลสามารถแสวงหามาใช้เพื่อตอบสนองความต้องการของตนได้อย่างรอบด้าน การแสวงหาข้อมูลข่าวสารจากสื่อก่อให้เกิดความพึงพอใจได้ ด้วยเหตุที่ว่า สื่อสามารถตอบสนองความอยากรู้ และความสนใจในเรื่องต่างๆ ของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นเรื่องราวความเป็นไปในสังคม ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง หรือว่าจะเป็นคำแนะนำ ความคิดเห็นต่างๆ ซึ่งช่วยในการตัดสินใจเมื่อเกิดปัญหา

การแสวงหาข้อมูลข่าวสารจากสื่อเป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง ส่วนหนึ่งที่จะทำให้บุคคลเกิดความ รู้สึกเชื่อมั่นว่า ความรู้ที่ได้รับจะสามารถช่วยให้ตนดำรงชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

กลุ่มเด็กปี่ที่ศึกษานี้ เป็นบุคคลกลุ่มหนึ่งซึ่งใช้สื่อเพื่อแสวงหาข้อมูลข่าวสารที่ตนเองต้องการได้อย่างน่าสนใจ สภาพแวดล้อมทางสังคมและสภาวะทางจิตใจ เป็นปัจจัย เริ่มต้นที่ก่อให้เกิดความต้องการข้อมูลข่าวสารจากสื่ออย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากเด็กปี่กลุ่มนี้ ร้อยละ 95.5 มีภูมิลำเนาอยู่ในต่างจังหวัด การย้ายเข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ ในแง่หนึ่งจะช่วยให้เด็กปี่ได้เรียนรู้สื่อแปลกใหม่ในสังคมเมือง ที่แตกต่างไปจากสังคมที่บ้านเกิดของตน แต่อีกแง่หนึ่งจะกระตุ้นให้เกิดความอยากรู้อยากเห็น และอยากเข้าใจสภาพความเป็นไปที่เพิ่งพบเห็น ด้วยเป็นสิ่งแปลกใหม่ ทว่าในความเป็นจริง ความอยากรู้อยากเห็นและอยากเข้าใจนั้น ถูกจำกัดด้วยสภาพแวดล้อมจากการทำงาน นั่นคือการใช้ชีวิตครึ่งวันหรือประมาณ 8 - 15 ชั่วโมง ในการทำงานประจำอยู่ที่ปี่ เวลาที่เหลือย่อมหมดไปกับการพักผ่อน เพื่อให้สามารถมีเรี่ยวแรง มาทำงานในวันรุ่งขึ้นได้อีก

ลักษณะการถูกจำกัดอยู่ในกรอบของการทำงาน แม้ส่วนใหญ่จะอยู่ในวัยที่น่าจะ ได้ศึกษาเล่าเรียนนี้ ย่อมผลักดันให้เกิดความอยากรู้อยากเข้าใจในสภาพความเป็นไปใหม่ๆ รอบๆ ตัว สื่อเป็นผู้ตอบสนองความอยากรู้อยากเข้าใจนี้ได้ เพราะสื่อได้นำเสนอเรื่องราวที่หลากหลายของ การใช้ชีวิตในสังคมเมือง ผ่านทางรายการโทรทัศน์ รายการวิทยุ หนังสือ และ ภาพยนตร์ เรื่องต่างๆ ทั้งในรายการที่ให้ความรู้โดยตรง เช่น รายงานข่าว รายการสารคดี และในรายการ ที่ให้ความบันเทิง เช่น รายการเพลง ละคร ภาพยนตร์ หรือหนังสือนิตยสาร การ์ตูน นวนิยายต่างๆ ซึ่งสอดแทรกวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และวิถีคิดแบบคนเมือง ให้กลุ่มเด็กปี่ได้ เรียนรู้ด้วยตนเอง

นอกจากความอยากรู้อยากเห็นเกิดมาจากการเข้ามาสู่สังคมแบบใหม่แล้ว เด็กปี่แต่ละ คนก็也将มีความสนใจในสิ่งต่างๆ อันมีพื้นฐานมาจากประสบการณ์ส่วนตัว ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นไปตามกลุ่มเพศ กล่าวคือ ผู้ชายจะสนใจเรื่องกีฬา ได้แก่ มวย ฟุตบอล สก๊วเฮอร์ และ การแข่งรถมอเตอร์ไซด์ กลุ่มนี้ก็จะติดตามดูข่าวกีฬา และรายการถ่ายทอดการแข่งขันกีฬาต่างๆ ที่ตนสนใจทางโทรทัศน์ และติดตามอ่านข่าวกีฬาทางหนังสือพิมพ์ และนิตยสารที่เกี่ยวกับกีฬา ซึ่งมีให้เลือกหลายฉบับ บางคนก็จะมี ความสนใจเฉพาะทางอื่นๆ เช่น เรื่องพระเครื่อง เรื่องปี่ ซึ่งก็

จะสามารถซื้อหานิตยสารมาอ่านเพื่อตอบสนองความสนใจของคนได้ ส่วนผู้หญิงมักจะสนใจเรื่องการใช้ชีวิตประจำวัน รายการโทรทัศน์ที่ผู้หญิงสนใจก็จะเป็นรายการที่กลุ่มเด็กบ๊มเรียกว่า “รายการผู้หญิง” ได้แก่รายการบ้านเลขที่ 5 รายการครบเครื่องเรื่องผู้หญิง ด้วยเหตุผลที่ว่า เป็นรายการที่มีสาระ ให้ความรู้ ให้แง่คิด แต่จำนวนผู้หญิงที่มีความสนใจเฉพาะทางมีจำนวนน้อยกว่าผู้ชายอย่างเห็นได้ชัด นอกจากนี้ รายการดังกล่าวก็แพร่ภาพในช่วงเวลาเช้า คือ ประมาณ 7.00 - 9.00 น. ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่เด็กบ๊มกลุ่มนี้ทำงาน ผู้ที่ชอบดูรายการทั้งสองต่างบอกว่า เคยดูช่วงที่ไม่ได้เริ่มมาทำงานบ๊ม แต่ตอนนี้ไม่ได้ดูแล้ว เพราะช่วงเวลาที่รายการนี้ออกอากาศตรงกับเวลาที่ต้องทำงาน

จะเห็นได้ว่า กลุ่มผู้หญิงนอกจากจะมีความสนใจเฉพาะทางไม่ชัดเจนเท่ากลุ่มผู้ชายแล้ว ผู้หญิงยังไม่สามารถแสวงหาสื่อเพื่อมาตอบสนองความสนใจของตนได้อีกด้วย เพราะข้อจำกัดในเรื่องเวลา ส่วนนิตยสารที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวก็ไม่ใช่ที่รู้จัก ไม่ว่าจะเป็นหญิงไทย กุลสตรี หรือ แม่บ้าน ซึ่งน่าจะเป็นเพราะเนื้อหายังไม่ตรงกับความต้องการมากนัก และมีราคาสูง มีเพียงเด็กบ๊ม 1 คน ที่สนใจอ่านนิตยสารประเภทอื่นๆ (ที่ไม่ใช่ นิตยสารดาราศาสตร์) คือ นิตยสารชีวิตจริง คู่สร้างคู่สม และอีก 1 คน สนใจอ่านนิตยสารเกี่ยวกับเรื่องหอย

ความพึงพอใจจากการใช้สื่อเพื่อแสวงหาข้อมูลข่าวสารอีกประการหนึ่ง คือ การได้รับรู้ข่าวคราวความเป็นไปในสังคม ทั้งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายในสังคมของตน และสังคมอื่นๆ สำหรับกลุ่มเด็กบ๊มแล้วการทำงานตามตารางเวลาที่ถูกกำหนดไว้ จำกัดให้โลกของตนแคบอยู่เพียงแค่งานบ๊ม และที่ที่พัก การที่จะได้รับรู้ข่าวคราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจึงต้องอาศัยสื่อเป็นสำคัญ สื่อที่เด็กบ๊มใช้เพื่อแสวงหาข้อมูลข่าวสารด้านนี้มีทั้ง โทรทัศน์ วิทยุ และหนังสือพิมพ์ รายงานข่าวทางวิทยุจะได้รับความสนใจน้อยกว่ารายงานข่าวทางโทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์อย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากข้อจำกัดทางด้านลักษณะของสื่อ กล่าวคือ รายงานข่าวทางวิทยุต้องติดตามเป็นเวลาเหมือนรายงานข่าวทางโทรทัศน์ แต่มีความน่าสนใจน้อยกว่ารายงานข่าวทางโทรทัศน์ ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาที่หลากหลาย รูปแบบการนำเสนอที่น่าติดตาม และมีภาพประกอบเสียงด้วย ผู้ที่มีเวลาช่วงค่ำเพื่อเปิดรับข่าว จึงนิยมดูรายงานข่าวทางโทรทัศน์มากกว่า ส่วนหนังสือพิมพ์มีข้อได้เปรียบคือ ไม่มีเงื่อนไขทางด้านเวลา สามารถหยิบมาอ่านเมื่อมีเวลาว่าง โดยเลือกอ่านเฉพาะข่าวที่ตนสนใจได้ และหนังสือพิมพ์ยังสอดแทรกความบันเทิงอื่นๆ เพื่อดึงดูดใจผู้อ่านที่มีความสนใจหลากหลายทั้งข่าวบันเทิง โปกรแกรมภาพยนตร์ และคอลัมน์ทำนายโชคชะตา

แม้ว่าผู้ที่อ่านดูข่าวทางโทรทัศน์ จะมีปริมาณใกล้เคียงกับผู้อ่านที่อ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์ แต่ลักษณะของความแตกต่างของสื่อโทรทัศน์ และสื่อหนังสือพิมพ์ ส่งผลให้เกิดความแตกต่างในการเลือกเปิดรับข่าวสาร กล่าวคือ ผู้อ่านหนังสือพิมพ์จะสนใจอ่านแต่พาดหัวข่าวในหน้า 1 จากนั้นก็จะเลือกอ่านข่าวเฉพาะเรื่องที่ตนสนใจ ซึ่งก็คือ ข่าวอาชญากรรม จำพวกการจี้ปล้น การทำร้ายร่างกาย และการฆาตกรรม สาเหตุเพราะว่า ข่าวดังกล่าวมีภาพประกอบซึ่งดึงดูดความสนใจ มีการพาดหัวข่าวด้วยภาษาที่ชวนให้ติดตาม และเนื้อหาของข่าวมีเรื่องราวคล้ายกับนวนิยาย คือ มีแก่นของเรื่องซึ่งก่อให้เกิดความตื่นเต้น สยดสยอง ประการสำคัญคือ เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริงกับบุคคลในสังคมเดียวกัน จึงทำให้เด็กบ๊มสนใจติดตามอ่านข่าวอาชญากรรมมากเป็นอันดับแรก ส่วนข่าวอื่นๆ เด็กบ๊มจะไม่ให้ความสำคัญมากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งข่าวการเมืองซึ่งดูจะเป็นเรื่องที่ไกลตัวมาก แต่ทว่าในการดูข่าวทางโทรทัศน์ เด็กบ๊มจะให้ความสนใจข่าวอื่นๆ ร่วมด้วย ได้แก่ ข่าวอุบัติเหตุ ข่าวกีฬา ข่าบบันเทิง และข่าวที่กำลังอยู่ในความสนใจของผู้คน เช่น ข่าวอดีตพระยันทระ ข่าวโป๊ะล่อม แม้แต่ข่าวการเมืองซึ่งไม่มีใครติดตามอ่านจากหนังสือพิมพ์เลย เพราะเห็นว่าเป็นเรื่องซ้ำๆ น่าเบื่อหน่าย ไม่มีสาระอะไร แต่เด็กบ๊มส่วนหนึ่งก็ติดตามดูทางโทรทัศน์ ในลักษณะที่ฟังการพูดโต้ตอบกันของนักการเมือง

สาเหตุของความแตกต่างในการใช้สื่อ เกิดจากลักษณะความแตกต่างของตัวสื่อ กล่าวคือ ข่าวโทรทัศน์ จะนำเสนอเรื่องราวต่างๆ ติดต่อกัน ทำให้ผู้ดูไม่สามารถเลือกดูข่าวเฉพาะที่ต้องการได้ แต่ก็มีวิธีการนำเสนอที่น่าสนใจติดตาม และเข้าใจง่าย ประการสำคัญคือไม่ต้องใช้ทักษะการอ่าน เพียงแต่ใช้ประสาทสัมผัสทางตาและหูเพื่อรับรู้เรื่องราว ส่วนข่าวในหนังสือพิมพ์ ซึ่งมีหัวข้อข่าวแบ่งแยกอย่างชัดเจนให้ผู้อ่านเลือกอ่านได้ จะนำเสนอข่าวบางข่าว เช่น ข่าวการเมือง ข่าวเศรษฐกิจระดับประเทศ ซึ่งมีความยาวและมีเนื้อหาสลับซับซ้อนต้องอาศัยพื้นฐานในการทำความเข้าใจ และต้องใช้ทักษะการอ่าน ระดับการศึกษาโดยเฉลี่ยเพียงแค่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของกลุ่มเด็กบ๊ม เป็นตัวจำกัดทักษะในการอ่าน และการทำความเข้าใจเรื่องราวที่สลับซับซ้อนอย่างเห็นได้ชัด

นอกจากข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับข่าวคราวความเป็นไปในสังคมแล้ว ผู้รับสารยังได้รับคำแนะนำ ความคิดเห็น และทางเลือกในการตัดสินใจจากการใช้สื่อด้วย สิ่งเหล่านี้มีความสำคัญมากสำหรับกลุ่มเด็กบ๊ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มวัยรุ่น ที่ต้องจากครอบครัวมาใช้ชีวิตในสังคมเมืองแต่เพียงลำพัง อย่างไรก็ตาม สิ่งต่างๆ ที่สื่อถ่ายทอดให้ นั้น จะต้องผ่านกระบวนการคิด

ของผู้รับสารเสียก่อน กล่าวคือ เด็กบ๊ิมจะเปิดรับสื่อที่ตรงกับความต้องการของตน จากนั้นก็จะตีความสิ่งที่รับรู้ตามความคิด และประสบการณ์ของตน จึงจะสามารถนำมาปรับใช้ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้

เด็กบ๊ิมส่วนหนึ่งให้ความสนใจข่าวอาชญากรรม รวมทั้งรายการที่นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับภัยอันตรายจากกลุ่มมิจจาซีฟ ดังเช่น รายการเบาะแส และรายการเชียด นก (หญิง, อายุ 15 ปี, นครนายก, โสด, ทำงานในกรุงเทพฯ 3 เดือน) นั่งคุยกับผู้วิจัยด้วยความสนใจเรื่องเหตุการณ์ที่ผู้หญิงคนหนึ่งขับรถตอนกลางคืน แล้วถูกคนทำร้าย ซึ่งได้ดูจากรายการเชียด นก เดือนผู้วิจัยด้วยความเป็นห่วงว่าให้ขับรถด้วยความระมัดระวัง ขณะที่กำลังช่วยกันคิดอยู่ว่า ถ้าเกิดเหตุการณ์ดังกล่าวขึ้นจริงควรจะทำอย่างไร พัด (ชาย, อายุ 16 ปี, บุรีรัมย์, โสด, ทำงานในกรุงเทพฯ 10 กว่าวัน) ซึ่งนั่งฟังอยู่ด้วย ช่วยออกความคิดว่า ถ้าตอนกลางคืนขับรถชนกับมอเตอร์ไซค์ที่น่าสงสัย ให้ขับรถหนีไปเลย ไม่ต้องสนใจเพราะเราไม่ได้ตั้งใจ จึงไม่มีความผิด หรือถ้ากลัวคนจะมาทำร้าย ให้พกปืนไว้แล้วใช้ยิงได้เลย

นกและพัด มีลักษณะร่วมกันคือ สนใจข่าวอาชญากรรม และเรื่องราวที่เกี่ยวข้อง นกชอบดูรายการเบาะแส รายการเชียด และละครเรื่อง ยอดตำรวจหญิง ส่วนพัดชอบดูรายการเบาะแส เพราะเป็นข่าวคราวการตายของแต่ละบุคคล และรายการการถ่ายทอดสดการแข่งขันมวยไทย จะเห็นได้ว่า ทั้งสองมีความสนใจเรื่องอาชญากรรม และการต่อสู้คล้ายคลึงกัน แต่สิ่งที่ได้รับจากสื่อมาตีความ และปรับใช้ต่างกัน นกเตรียมรับสถานการณ์ด้วยความรอบคอบ ส่วนพัดเลือกที่จะใช้ความเด็ดขาด รุนแรงในการแก้ปัญหา

การแสวงหาข้อมูลข่าวสารตามตัวอย่างข้างต้น เป็นวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเองจากการเปิดรับสื่อ ซึ่งมีความสำคัญและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของกลุ่มเด็กบ๊ิมเป็นอย่างยิ่ง เพราะเหตุว่า เด็กบ๊ิมกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มวัยรุ่น และวัยที่เริ่มเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นวัยที่ควรได้รับการเอาใจใส่ดูแลจากสถาบันครอบครัว และรับการศึกษาจากสถาบันการศึกษา แต่ลักษณะการอพยพย้ายถิ่นจากต่างจังหวัด เข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ ทำให้เด็กบ๊ิมกลุ่มนี้ต้องเรียนรู้สิ่งต่างๆ ด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่ สื่อจึงน่าจะเป็นสิ่งที่ช่วยเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองให้กว้างขวางขึ้นได้

การได้เรียนรู้ความเป็นไปในสังคมใหม่ที่ตนไม่คุ้นเคย ได้รับฟังความคิดเห็น และคำแนะนำที่อาจเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจ รวมทั้งการได้รับคำตอบในสิ่งที่ตนสนใจใคร่รู้ เป็นการสร้างความรู้สึกมั่นคงให้กับกลุ่มเด็กป๊ม ที่จะใช้ชีวิตในสังคมใหม่ที่แตกต่างไปจากบ้านเกิดได้อย่างมีความมั่นใจ

ด้านอัตลักษณ์ส่วนบุคคล

การได้รับรู้ข้อมูลข่าวสาร ได้รู้จักผู้คน และสภาพความเป็นไปในสังคม เป็นสิ่งสำคัญสำหรับการดำรงชีวิต และสิ่งที่สำคัญไม่น้อยไปกว่านั้นคือ การได้รู้จักตนเอง

การได้รู้จักตนเอง เป็นกระบวนการเรียนรู้อย่างหนึ่งซึ่งไม่มีวันสิ้นสุด การเป็นสมาชิกในสังคมหนึ่งๆ จะมีผลให้แต่ละบุคคลมองตนเอง ว่ามีสถานะต่างๆ ทางสังคมอย่างไร เมื่อต้องย้ายไปอยู่ในสังคมใหม่ สภาพแวดล้อมและประสบการณ์ใหม่ๆ ย่อมทำให้การมองตนเองแตกต่างไปจากเดิม กลุ่มเด็กป๊มเป็นกลุ่มแรงงานอพยพย้ายถิ่น ซึ่งต้องเผชิญกับการเปลี่ยนสังคม การเปลี่ยนสภาพแวดล้อมอย่างเห็นได้ชัด กระบวนการการเรียนรู้ เพื่อที่จะมองตนเองและรู้จักตนเองให้ชัดเจน จึงเป็นกระบวนการที่สลับซับซ้อน และน่าศึกษาเป็นอย่างยิ่ง กระบวนการดังกล่าว เรียกว่า การแสวงหาอัตลักษณ์ส่วนบุคคล (Personal Identity)

สื่อมีส่วนสำคัญในการนำเสนอผู้คนที่ม้อัตลักษณ์แบบต่างๆ ให้ผู้รับสื่อได้ใช้ความคิดในการเรียนรู้ เพื่อทำความรู้จักตนเองให้ดียิ่งขึ้น เช่น ตัวละครในโทรทัศน์ ในหนังสือนวนิยาย หรือศิลปินนักร้องที่ปรากฏตัวในสื่อต่างๆ ผู้รับสารจะพิจารณาคูบุคคลที่ถูกนำเสนอในสื่อ ว่าตนยอมรับบุคคลที่มีคุณลักษณะแบบใด และเปรียบเทียบตนเองกับบุคคลนั้น คุณลักษณะของบุคคลเกิดจาก คุณค่า (Value) ซึ่งบุคคลนั้นยึดถืออยู่ และจะแสดงออกมาในรูปของการประพฤติปฏิบัติตน การนำตนเองไปเปรียบเทียบกับบุคคลในสื่อ จะช่วยตอกย้ำคุณค่าที่ผู้รับสารยึดถืออยู่ และขณะเดียวกัน ก็จะเป็นแบบอย่างให้ได้ประพฤติปฏิบัติตาม

ตัวละครในละครโทรทัศน์ที่เด็กบ๊มติดตามอยู่ และกล่าวถึงกันมากคือ “ล่องจิ้น” ในละครเรื่อง ขอมมอนไบ่นันที่เธอฝันยามหนุน ซึ่งรับบทโดย ศรธรรม เทพพิทักษ์ ในเรื่องเป็นเด็กหนุ่มที่ถูกพ่อรังเกียจตั้งแต่แรกเกิด เพราะถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้นำโชคร้ายมาให้กับครอบครัว จนแม่ต้องพาหนีไปจากบ้าน ล่องจิ้นประสบปัญหาต่างๆ ในชีวิตมากมาย แต่ก็ต่อสู้ด้วยความอดทน จนในที่สุดก็เป็นที่ยอมรับของพ่อ และได้พบชีวิตที่มีความสุข

เด็กบ๊มที่เป็นกลุ่มวัยรุ่น อายุ 15 - 23 ปี ชอบดูเรื่องนี้กันหลายคน โดยให้เหตุผลว่าชอบพระเอกที่เป็นคนสู้ชีวิต และมีความเข้มแข็ง การเป็นคนสู้ชีวิตและเข้มแข็งเป็นคุณค่าที่ล่องจิ้นยึดถืออยู่ นอกจากนั้นละครยังสื่อให้เห็นถึงพฤติกรรมการแสดงออก และการโต้ตอบของตัวละคร เมื่อต้องเข้ามาใช้ชีวิตเพียงลำพังในสังคมเมืองซึ่งมีผู้คนที่มีมักจะดูถูกและเอาเปรียบบุคคลซึ่งอ่อนแอกว่า จึงอาจกล่าวได้ว่า ล่องจิ้นกลายเป็นต้นแบบของเด็กบ๊มกลุ่มหนึ่ง ซึ่งอพยพย้ายถิ่นจากต่างจังหวัด มาใช้ชีวิตในกรุงเทพฯ เหมือนกัน และการที่เด็กบ๊มชื่นชมในความเป็นคนสู้ชีวิต และความเข้มแข็งของล่องจิ้น ย่อมแสดงให้เห็นว่าเด็กบ๊มกลุ่มนี้ยอมรับคุณค่าดังกล่าว ดังนั้นการได้เห็นตัวอย่างของผู้ที่ยึดถือคุณค่าเช่นเดียวกับตน สามารถพินิจอุปสรรคต่างๆ ในชีวิต ในสถานการณ์ที่ใกล้เคียงกับตน น่าจะเป็นการตอกย้ำให้เด็กบ๊มกลุ่มนี้เชื่อมั่นในคุณค่าดังกล่าวมากยิ่งขึ้น

กระบวนการเรียนรู้เพื่อทำความรู้จักตนเอง ช่วยให้บุคคลสามารถมองเห็นสถานะของตนเอง ในฐานะสมาชิกคนหนึ่งในสังคมได้ชัดเจนขึ้น ซึ่งจะมีผลช่วยลดความสับสน และความคับข้องใจว่าตนคือใคร

ด้านบูรณาการ และปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

ในการอยู่ร่วมกันในสังคม แต่ละบุคคลย่อมต้องมีความสัมพันธ์กับบุคคลแวดล้อม ซึ่งเรียกว่า การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม สื่อเป็นสิ่งที่หนึ่ง ที่ช่วยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ไม่ว่าจะเป็นคนในครอบครัว หรือเพื่อนฝูง สำหรับเด็กบ๊มกลุ่มที่แต่งงานมีครอบครัวและมีลูกแล้ว พบว่ามีการใช้สื่อเพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับคนในครอบครัวสูง ในขณะที่เด็กบ๊มกลุ่มที่เป็นโสด มักจะใช้สื่อเพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนฝูง ลักษณะของสื่อ และวิธีการใช้สื่อของ 2 กลุ่มนี้ แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด

กลุ่มที่มีครอบครัวแล้ว มักจะใช้สื่อที่มีอยู่ภายในบ้าน เช่น โทรทัศน์ เทปเพลง และเนื้อหาที่เปิดรับ มักจะเป็นเนื้อหาที่ตรงกับความสนใจของคนในครอบครัว จึงพบว่า สุณีย์ (หญิง, อายุ 35 ปี, อพยพ, แต่งงาน มีลูก 2 คน, ทำงานในกรุงเทพฯ นานกว่า 15 ปี) ฟังเพลงเพื่อชีวิต โดยเฉพาะของคาราบาว แม้ว่าจะเป็นผู้หญิงอายุ 35 ปีแล้วก็ตาม สาเหตุเพราะลูกชายอายุ 15 ปี ชอบฟัง ส่วน คำผิง (หญิง, อายุ 29 ปี, พิษณุโลก, แต่งงาน มีลูก 1 คน, ทำงานในกรุงเทพฯ 3 เดือน) ช่วงที่อยู่บ้านที่ต่างจังหวัดก็มักจะอ่านหนังสือการ์ตูนเพราะลูกสาวชอบซื้อมาอ่าน แต่เมื่อมาทำงานในกรุงเทพฯ ก็ไม่ได้สนใจซื้อหามาอ่านแต่อย่างใด คล้ายกันกับ ศิรินันท์ (หญิง, อายุ 30 ปี, ขอนแก่น, แต่งงาน มีลูก 1 คน, ทำงานในกรุงเทพฯ นานกว่า 10 ปี) ชอบดูวีดีโอมาก ภาพยนตร์ที่เข้ามาดูบ่อยๆ คือ ภาพยนตร์จีนกำลังภายในเพราะสามีชอบดู

กลุ่มที่เป็นโสด มีการใช้สื่อเพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนฝูง การใช้สื่อดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ได้ออกนอกบ้าน นั่นคือ การดูภาพยนตร์ เด็กปั๊มทั้งชายและหญิงชอบดูภาพยนตร์กับเพื่อน สมปอง (ชาย, อายุ 19 ปี, ศรีสะเกษ, โสด, ทำงานในกรุงเทพฯ 5 ปี) มีเพื่อนทำงานในกรุงเทพฯ หลายคน เมื่อถึงวันหยุดก็มีการชวนไปเที่ยว สมปองกับเพื่อนๆ ชอบไปเที่ยวแถวพระโขนง มีทั้งโรงภาพยนตร์ประมาณ 5 แห่ง และสนุกเกอร์คลับ คล้ายกันกับ แอ๊ด (ชาย, อายุ 21 ปี, อุตรดิตถ์, โสด, ทำงานในกรุงเทพฯ 9 เดือน) ซึ่งชอบไปดูภาพยนตร์แถวพระโขนงกับเพื่อนๆ ภาพยนตร์ที่ดูกันบ่อยคือ ภาพยนตร์แนวบู๊ ส่วน วัชรินทร์ (หญิง, อายุ 17 ปี, กรุงเทพฯ, โสด, อยู่ในกรุงเทพฯ ตั้งแต่เกิด) ก็เล่าว่าชอบไปดูภาพยนตร์ไทยวัยรุ่น และภาพยนตร์ฝรั่งแนวสยองขวัญกับเพื่อนผู้ชาย แต่เพื่อนๆ ในปั๊มล้อกันว่าเป็นแฟน วัชรินทร์ก็ยิ้มๆ เป็นเชิงยอมรับ จะเห็นได้ว่า กลุ่มคนที่เป็นโสดมีการใช้สื่อร่วมกับกลุ่มเพื่อน และถึงแม้ว่า บางครั้งจะไม่ได้เป็นผู้ตัดสินใจเลือกรับตามความชื่นชอบของตนเอง แต่รับเพราะต้องการมีกิจกรรมกับกลุ่มเพื่อนเป็นหลัก ทว่าความสนใจของตัวเองก็มักมีกับกลุ่มเพื่อนใกล้เคียงกัน การใช้สื่อเพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อน จึงเป็นการสร้างความบันเทิงและตอบสนองความต้องการส่วนบุคคลได้ด้วย ในขณะที่เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มผู้ที่แต่งงานแล้ว สื่อบางชนิดที่ใช้ในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับคนในครอบครัว ไม่ใช่สื่อที่ตรงกับความสนใจโดยตรงของกลุ่มเด็กปั๊มเอง

ในบางช่วง บุคคลบางคนอาจต้องอยู่เพียงลำพัง สื่อก็ยังเป็นเหมือนเพื่อนที่ทำให้ไม่รู้สึกลึกลับโดดเดี่ยว ดังเช่น ณรงค์เดช (ชาย, อายุ 17 ปี, สุโขทัย, โสด, ทำงานในกรุงเทพฯ 6 เดือน) มาทำงานกรุงเทพฯ เพราะพี่ชายชวนมา ใจจริงแล้วอยากช่วยงานอยู่บ้าน แต่ไม่อยากให้มาเพราะเป็นลูกชายคนเล็ก ณรงค์เดชมีความผูกพันกับพ่อแม่สูง และขณะเดียวกันก็มีความรู้สึกที่ตนเองแตกต่างจากเด็กบ้มนคนอื่น ๆ ซึ่งเป็นคนอีสาน ณรงค์เดชฟังเด็กบ้มนคนอื่นพูดไม่เข้าใจบ้างเป็นบางคำ และก็ไม่คิดจะหัดพูดด้วย เมื่อครั้งที่กลับไปเยี่ยมบ้านก็เคยคุยกับเพื่อนๆ ว่า คนที่ทำงานด้วยกันในกรุงเทพฯ ส่วนใหญ่เป็นพวก “ลาว” ณรงค์เดชชอบฟังเพลงแนวป๊อป-แดนซ์ และชอบฟังเพลงจากวิทยุ มีเทปเพลงม้วนเดียวคือ ชุดแก๊งใจง่าย ของวงบอยสเกาต์ ณรงค์เดชบอกว่าอยากซื้อหลายม้วนแต่ไม่มีเงินจึงซื้อได้เพียงม้วนเดียว “...ซื้อไว้ฟังดับบิงเวลาเหงาๆ” ณรงค์เดชเป็นเพียงตัวอย่างหนึ่งของเด็กบ้มนหลายคน ซึ่งเข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ ได้พบเจอผู้คนมากมาย บางคนก็มีเพื่อนๆ มาทำงานด้วยกัน แต่ก็เกิดความรู้สึกเหงา สื่อได้เข้ามามีบทบาทเป็นเหมือนเพื่อน ช่วยให้เฟลิดเฟลีน และลืมความรู้สึกโดดเดี่ยวไปได้ชั่วคราว

ความพึงพอใจอีกประการหนึ่งคือ สื่อสามารถช่วยให้บุคคลเรียนรู้ เพื่อที่จะเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น สิ่งที่สื่อนำเสนอเป็นเสมือนภาพจำลองของผู้คนที่อยู่ในสภาวะแวดล้อมต่างๆ กัน การเปิดรับสื่อจึงเป็นเสมือนการได้รับรู้พฤติกรรมของบุคคลในสภาวะต่างๆ อันจะนำไปสู่การเรียนรู้ และเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่นได้ในที่สุด แต่ทั้งนี้ การเรียนรู้ดังกล่าวย่อมมีพื้นฐานอยู่บนประสบการณ์ ความสนใจ และความรู้สึกนึกคิดของแต่ละคน การเรียนรู้จากสิ่งเดียวกันจึงอาจมีความแตกต่างกันไปได้ ดังเช่น ปาริชาติ (หญิง, อายุ 24 ปี, บุรีรัมย์, แต่งงาน ไม่มีลูก, ทำงานในกรุงเทพฯ 9 ปี) วันเพ็ญ (หญิง, อายุ 17 ปี, บุรีรัมย์, โสด, ทำงานในกรุงเทพฯ 2 ปีเศษ) และ ณรงค์เดช (ชาย, อายุ 17 ปี, สุโขทัย, โสด, ทำงานในกรุงเทพฯ 6 เดือน) อยู่บ้มนสาขาเดียวกัน และชอบดูภาพยนตร์จีนชุด เปาบุ้นจิ้น เหมือนกัน แต่เลือกเรียนรู้สิ่งที่ต่างกัน ปาริชาติสนใจในตัวละครเปาบุ้นจิ้น เจ้าเมืองผู้ชาญฉลาดและตัดสินคดีความด้วยความด้วยความยุติธรรม ปาริชาติชอบเปาบุ้นจิ้น เพราะเป็นผู้มีความเด็ดขาดในการทำงาน ส่วนวันเพ็ญสนใจในตัวละครจันเจา องครักษ์หนุ่มผู้ช่วยของเปาบุ้นจิ้น เพราะจันเจามีความสามารถด้านการต่อสู้ และหน้าตาดี วันเพ็ญยืนยันว่า ชอบจันเจามากกว่าเปาบุ้นจิ้น ส่วน ณรงค์เดช ไม่ได้สนใจในตัวละครแต่สนใจเหตุการณ์ในเรื่องซึ่งเป็นการสืบสวนสอบสวน ทำให้ได้

ลึกลงไปกับตัวละครในเรื่อง จึงเห็นได้ว่า การเรียนรู้เพื่อจะเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น ขึ้นอยู่กับตัวผู้ใช้สื่อเป็นสำคัญ

การอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ย่อมทำให้บุคคลรู้สึกว่าเป็นสมาชิกของสังคมนั้นๆ ความรู้สึกของสมาชิกในสังคมว่าตนเป็นพวกเดียวกัน และมีลักษณะบางประการร่วมกัน เรียกว่า อัตลักษณ์ร่วม (Collective Identity) อัตลักษณ์ร่วมนี้อาจมีการปรับเปลี่ยนได้ เมื่อบุคคลย้ายไปอยู่ในสังคมใหม่ เด็กบ๊มเป็นกลุ่มผู้ใช้แรงงานที่อพยพย้ายถิ่นมาจากต่างจังหวัดเข้าสู่กรุงเทพฯ การเปลี่ยนสังคมอาจทำให้อัตลักษณ์ร่วมมีการปรับเปลี่ยนไปบ้าง สื่อเป็นตัวสำคัญอย่างหนึ่งในการช่วยรักษาอัตลักษณ์เก่า และสร้างอัตลักษณ์ใหม่ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ เพลงหมอลำ

เพลงหมอลำเป็นเพลงพื้นบ้านของคนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือภาคอีสาน เด็กบ๊มส่วนหนึ่งที่มาจากภาคอีสานจึงคุ้นเคยกับเพลงหมอลำตั้งแต่เกิด การได้ฟังเพลงหมอลำจึงเป็นการตอกย้ำให้เด็กบ๊มกลุ่มนี้รู้สึกว่า ตนเป็นคนภาคอีสาน และมีเชื้อสายลาว ลักษณะดังกล่าวคืออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (Ethnic Identity) จะเห็นได้ว่าเด็กบ๊มกลุ่มที่ชอบฟังเพลงหมอลำมีภูมิลำเนาอยู่ในภาคอีสานทุกคน ตัวอย่างเช่น ประคอง (หญิง, อายุ 19 ปี, อุดรธานี, โสด, ทำงานในกรุงเทพฯ 1 ปีเศษ) ประคองชอบหมอลำมาก ช่วงที่ทำงานโรงงานในกรุงเทพฯ มีเพื่อนชอบไปดูภาพยนตร์ แต่ประคองไม่ได้ไป ประคองบอกว่าชอบดูการแสดงหมอลำมากกว่า ส่วนประภาพร (หญิง, อายุ 17 ปี, ขอนแก่น, โสด, ทำงานในกรุงเทพฯ 2 ปี) ชอบฟังหมอลำมาก เมื่อย้ายมาอยู่กับแม่ที่กรุงเทพฯ แม่จะห้ามเปิดเพลงหมอลำฟัง เพราะกลัวคนกรุงเทพฯ ดูถูกว่าเป็นคนลาว แต่ประภาพรก็ยังชอบฟัง และแอบไปดูการแสดงหมอลำแถวบ๊ม กับญาติโดยไม่ให้แม่รู้

การได้เรียนรู้จักตนเอง และเข้าใจผู้คนรอบข้าง ทำให้แต่ละคนดำเนินบทบาทของตนได้อย่างเหมาะสม ซึ่งช่วยลดความขัดแย้งในการอยู่ร่วมกันได้ในที่สุด

ด้านความบันเทิง

การได้รับความบันเทิง เป็นความพึงพอใจอีกประการหนึ่งจากการใช้สื่อ บุคคลสามารถใช้สื่อเพื่อความบันเทิงในยามว่างได้ เด็กป๊มต้องทำงานยาวนานถึงวันละ 8 - 15 ชั่วโมง สื่อจึงเป็นตัวสร้างความบันเทิงอย่างหนึ่ง ในช่วงที่พอจะว่างจากการบริการลูกค้า ในบางสาขาจะเห็นเด็กป๊มนั่งอ่านหนังสือกัน ส่วนใหญ่จะเป็นหนังสือที่อ่านแล้วเข้าใจได้ง่ายและรวดเร็ว เช่น *ชายหัวเราะ* *ดารารภาพยนตร์* หรืออาจมีความยาวมากกว่านั้นเล็กน้อย เช่นหนังสือการ์ตูนไทย มีบ้างที่อ่านเรื่องที่ต้องใช้สมาธิมาก เช่นการ์ตูนญี่ปุ่น นวนิยาย

งานป๊มเป็นงานบริการอย่างหนึ่ง เด็กป๊มต้องอดทนกับฝุ่นละอองจากอากาศ ควันพิษจากท่อไอเสียรถต่างๆ ความเหนื่อยล้าจากการให้บริการ และยังต้องอดทนกับอารมณ์ของลูกค้าหลายคน บางคนก็เห็นเด็กป๊มเป็นเพียงแค่นักให้บริการ ซึ่งตนไม่จำเป็นต้องสนใจความรู้สึกของบุคคลเหล่านั้น เด็กป๊มหลายคนเล่าว่า มีปัญหาเรื่องถูกลูกค้าต่อว่าอย่างไม่มีเหตุผล เช่น ปิยมน (หญิง, อายุ 23 ปี, สุรินทร์, โสด, ทำงานในกรุงเทพฯ 3 ปี) เล่าให้ฟังว่า “...อย่างมาที่นี่ บางทีลูกค้ามาเติมต้องเอาใจ เราเหนื่อยๆ ก็เซ็ดกระจก เติมน้ำมัน เติมน้ำมันให้ ไม่ชอบใจเลย บางคนก็ตะคอก เราไม่รู้เค้าจะเติมอะไร ได้แต่ทำไม้ทำมือ กระจกก็ไม่เปิด ยิ่งเราทำงานเหนื่อยๆ บางทีเราโบกก็ไม่ยอมมอง...” และ ฟ้า (หญิง, อายุ 18 ปี, อำนาจเจริญ, โสด, ทำงานในกรุงเทพฯ 5 ปี) ซึ่งทำงานในป๊มอีกสาขาหนึ่ง แต่ก็มีประสบการณ์คล้ายๆ กัน “...บางทีเจอแขกโหดๆ ก็จูนเหมือนกัน มาทำชิ้นเสียง เร่งให้เร็วๆ หน่อย ด่าหยาบๆ ก็มี ...”

เมื่อเลิกจากการทำงานแล้ว เด็กป๊มจะมีวิธีการผ่อนคลายความตึงเครียดแตกต่างกันออกไป วิธีการหนึ่งคือ การเปิดรับสื่อต่างๆ ซึ่งนำความบันเทิงมาให้ ไม่ว่าจะเป็นรายการต่างๆ จากทางโทรทัศน์และวิทยุ หนังสือการ์ตูน นวนิยาย นิตยสาร หรือภาพยนตร์จากโรงภาพยนตร์ และจากวีดีโอเทป สื่อแต่ละประเภทนำเสนอเนื้อหาหลายรูปแบบ ซึ่งช่วยสร้างความบันเทิงให้แก่ผู้รับสารในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป โดยนำเสนอในลักษณะอารมณ์ต่างๆ ดังนี้

อารมณ์ขบขัน - มุขตลกจากละคร จากรายการตลกทางโทรทัศน์ จากหนังสือการ์ตูน และจากภาพยนตร์ ทำให้ผู้รับสารได้หัวเราะ และตลกขบขันไปกับมุขตลก ซึ่งบางครั้งก็ไม่มีเหตุผล แต่บางครั้งก็มีแง่คิดที่น่าสนใจ

อารมณ์รักหวานซึ้ง - ความรักหวานซึ้งของตัวละครจากละครโทรทัศน์ จากบทเพลง จากหนังสือการ์ตูน นวนิยาย และจากภาพยนตร์ ทำให้ผู้รับสารได้ดื่มด่ำไปกับความสุขของตัวละคร และอาจได้จินตนาการไปว่า ตนเองได้พบเจอกับความสุขเหมือนกับตัวละครในเรื่องราวนั้นๆ

อารมณ์เศร้า สะเทือนใจ - ความโศกเศร้า ความรันทดของชีวิตตัวละครจากโทรทัศน์ จากบทเพลง จากหนังสือการ์ตูน นวนิยาย และจากภาพยนตร์ ทำให้ผู้รับสารเกิดความรู้สึกสะเทือนใจไปกับความโชคร้ายของตัวละคร หรือบางคนอาจเกิดความรู้สึกอึมหมใจไปกับความโชคร้ายนั้น

อารมณ์หวาดกลัว - ความน่ากลัว ความลึกลับ ที่ตัวละครต่างๆ ประสบในบทละครทางโทรทัศน์ จากหนังสือการ์ตูน นวนิยาย นิตยสาร และจากภาพยนตร์ ทำให้ผู้รับสารได้ติดตามแบบต้องคาดเดาว่า เหตุการณ์จะลงเอยอย่างไร

อารมณ์รุนแรง - ความตื่นเต้น หวาดเสียว และความรู้สึกรุนแรงที่เกิดขึ้นของตัวละครจากโทรทัศน์ จากบทเพลง จากหนังสือการ์ตูน นวนิยาย นิตยสาร และจากภาพยนตร์ ทำให้ผู้รับสารต้องติดตามแบบเอาใจช่วยให้ตัวละครบางตัวรอดพ้นจากอันตราย และให้ตัวละครบางตัวพบกับหายนะโดยเร็ว

อารมณ์ทางเพศ - ความเปลือยเปลือยที่ได้รับจากหนังสือการ์ตูน นิตยสาร นวนิยาย และจากภาพยนตร์ ทำให้ผู้รับสารได้ใช้จินตนาการทางเพศ ซึ่งช่วยให้เกิดความพึงพอใจในการตอบสนองอารมณ์ทางเพศของตนได้

ไม่ว่าจะเป็นเสียงหัวเราะจากความตลกขบขัน ความอึดอ้อมใจจากความสุข
 สมหวัง น้ำตาที่ไหลจากความสะเทือนใจ ความโล่งใจที่รอดพ้นจากอันตราย ความสะใจจาก
 ความโชคร้าย หรือความรุนแรงที่เกิดขึ้น รวมทั้งความเพลิดเพลินจากความสุขทางเพศ สามารถ
 ช่วยผ่อนคลายความตึงเครียด และช่วยปลดปล่อยอารมณ์ต่างๆ ที่คั่งค้างอยู่ในใจได้ นอกจากนี้
 การได้จดจ่ออยู่กับสิ่งหนึ่งสิ่งใด ที่ไม่ใช่เรื่องราวของตนเอง จะช่วยให้ลืมปัญหา และความกังวลใจ
 ที่กำลังประสบอยู่ไปได้ชั่วขณะ สิ่งเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของความบันเทิงจากการใช้สื่อในชีวิต
 ประจำวัน



ศูนย์วิทยพัทธยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย